

Uddrag

af

Medicinalberetningen

fra

Viborg og Thisted Amters Fysikat

for Aaret 1907.

Viborg.
F. V. Backhausens Bogtrykkeri.
1908.

Omkostningerne ved Udgivelsen afholdes efter Bevilling af Amsraadene for
Viborg og Thisted Amter.

Folkemængden

er for hele Fysikatet kalkuleret til 189977.

	I Viborg Amt.....	115306.		
	I Thisted —	74671.		
I Viborg.....	10098		I Viborg Amts Landkredse.....	99551
I Skive.....	5657		I Thisted —	61605
I Thisted	6700			
I Nykjøbing (Mors)	6366			
	I samtlige Købstæder	28821		I samtlige Landkredse
				161156

Fødsler.

Efter Jordemødrenes Fødselsprotokoller er der fra hele Fysikatet anmeldt 5738 Fødende med 5816 Fødsler, deraf 78 Flerfødsler = 13 ‰. 5582 tidige Fødsler = 960 ‰, 234 førtidige Fødsler = 40 ‰.

Af Børnene fødtes i Issestilling 5556 = 955 ‰, i Ansigtsstilling 25 = 4 ‰, i Sædestilling 126 = 22 ‰, i Fodstilling 38 = 7 ‰, Tvær- og Skraaleje 39 = 7 ‰, Stillingen uangiven 32 = 5 ‰.

Fødslen endte ved Naturen hos 5554 = 955 ‰, ved Fremtrækning hos 50 = 8 ‰, ved Vending ved Issestilling hos 26 = 4 ‰, ved Vending ved Skraaleje hos 37 = 7 ‰, ved Tangen hos 145 = 25 ‰, ved skarpe Instrumenter hos 4 = 1 ‰. Moderkagen udtagen i 52 Tilfælde = 9 ‰.

Af 5816 fødte Børn ere 5679 levendefødte = 976 ‰, 137 dødfødte = 24 ‰.

Levendefødte. Efter Præsternes Indberetninger er der i hele Fysikatet født 5860 levende Børn (i Viborg Amt 3637 = 32 ‰, i Thisted Amt 2223 = 30 ‰).

Fødselspromillen er for hele Fysikatet 31.

I samtlige Købstæder er født 909 levende Børn = 32 ‰, (i Viborg 258, i Skive 194, i Thisted 211, i Nykjøbing [Mors] 246).

I samtlige Landkredse er født 4951 levende Børn (i Viborg Amts Landkredse 3185, i Thisted Amts Landkredse 1766). Fødselspromillen er for alle Landkredse 30 (i Viborg Amts Landkredse 32, i Thisted Amts Landkredse 29).

Dødfødte. For hele Fysikatet er efter Præsternes Indberetninger anmeldt 127 Dødfødte (i Viborg Amt 88, i Thisted Amt 39).

For samtlige Købstæder er anmeldt 16 Dødfødte (Viborg 3, Skive 4, Thisted 3, Nykjøbing [Mors] 6).

For samtlige Landkredse er anmeldt 111 Dødfødte (Viborg Amt 81, Thisted Amt 30).

Uægtefødte Børn. Efter Jordemødrenes Fødselsprotokoller udgjorde de uægtefødte i hele Fysikatet 52 ‰ af alle Fødsler. (Viborg Amt 62 ‰, Thisted Amt 36 ‰).

I Købstæderne:	1907.	1906.	1905.	1904.	1903.
Viborg.....	79 ‰	112 ‰	97 ‰	131 ‰	74 ‰
Skive.....	87 —	78 —	61 —	104 —	54 —
Thisted.....	33 —	62 —	47 —	44 —	36 —
Nykjøbing (Mors).....	52 —	55 —	56 —	28 —	43 —
I Landkredsene:					
Viborg Lægedistrikts Landkreds	66 —	54 —	54 —	55 —	68 —
Skive — —	36 —	45 —	65 —	50 —	50 —
Sjorup — —	34 —	46 —	19 —	25 —	34 —
Silkeborg — —	63 —	40 —	52 —	57 —	71 —
Frijsenborg — —	50 —	76 —	62 —	52 —	31 —
Randers — —	125 —	127 —	98 —	79 —	69 —
Hobro — —	110 —	38 —	52 —	42 —	58 —
Farsø — —	33 —	81 —	78 —	50 —	56 —
V. Hanherred — —	59 —	33 —	34 —	44 —	35 —
Thisted — —	20 —	25 —	14 —	38 —	28 —
Vestervig — —	28 —	33 —	43 —	19 —	50 —
Thyholm — —	52 —	20 —	41 —	34 —	39 —
Morsø — —	36 —	48 —	51 —	41 —	53 —

Af samtlige 5816 fødte Børn er 5512 ægte, 304 uægte.
 Af de 5512 ægtefødte Børn var 119 dødfødte = 22 ‰.
 Af de 304 uægtefødte Børn var 8 dødfødte = 26 ‰.

Dødsfald.

I Aaret 1907 døde i Købstæderne 378*)
 — — — — i Landkredsene 2237

Tilsammen 2615

Dødelighedspromillen er for hele Fysikatet 14 (for Købstæderne 13, for Landkredsene 14).

I Viborg Købstad døde 113 = 11 ‰ af Folkemængden.
 - Skive — — 66 = 12 — — — —
 - Thisted — — 103 = 15 — — — —
 - Nykjøbing (M.) — 96 = 15 — — — —

*) I Købstæderne døde i 1907 128 Individuer, der ikke var hjemmehørende her, og ikke er medregnede i denne Oversigt.

Den højeste Dødelighedspromille i Forhold til Folketal falder paa V. Hanherred Landkreds med 17 og paa Vestervig og Thyholm Landkredse med 16 for hver; den laveste Dødelighedspromille falder paa Hobro Landkreds med 10 og Sjørup Landkreds med 11.

Efter Alder og Køn stiller Dødeligheden sig i Købstæderne paa følgende Maade:

Af det samlede Antal Døde, 378, var

0—1 Aar.	1—5 Aar.	5—15 Aar.	15—65 Aar.		Over 65 Aar.	
			Mænd.	Kvinder.	Mænd.	Kvinder.
85	20	12	50	84	63	64
225 ‰	53 ‰	32 ‰	132 ‰	222 ‰	167 ‰	169 ‰
			354 ‰		336 ‰	

	0—1 Aar.	1—5 Aar.	5—15 Aar.	15—65 Aar.		Over 65 Aar.		
				Mænd.	Kvinder.	Mænd.	Kvinder.	
I Viborg døde.....	21	3	3	17	25	23	21	= 113
- Skive —	20	5	1	6	15	11	8	= 66
- Thisted —	20	6	5	8	25	16	23	= 103
- Nykjøbing M. døde	24	6	3	19	19	13	12	= 96

De vigtigste Dødsårsager i Købstæderne var:

	0—1 Aar.	1—5 Aar.	5—15 Aar.	15—65 Aar.		Over 65 Aar.		Ialt.
				Mænd.	Kvinder.	Mænd.	Kvinder.	
Tuberculosis.....	1	7	6	18	29	1	22	64
Morbus cordis.....	1	1	„	7	16	12	17	54
Bronchopneum. & Bronchit. capill.	16	3	1	3	1	10	8	42
Marasmus senilis.....	„	„	„	„	„	10	16	26
Apoplexia cerebri.....	„	„	„	„	6	4	12	22
Cholerine & Catarrh. intest. acut.	13	1	„	1	„	1	1	17
Tussis convulsiva.....	12	3	1	„	„	„	„	16
Vitia innata.....	16	„	„	„	„	„	„	16
Cancer.....	„	„	„	2	7	3	„	12

Befolkningens Tilvækst.

Generaltabel

over Levendefødte og Døde (Dødfødte ikke medregnede) i de enkelte Købstæder og Landkredse respekt. efter Kvartalsberetningerne og efter Mortalitetstabellerne i Forhold til Folketal.

Købstæderne.	Folketal.	Antal Fødsler.	Fødselspromille.	Antal Dødsfald.*)	Dødspromille.	Overskuds- promille.
Viborg	10098	258	26	209	21	5
Skive	5657	194	34	69	12	22
Thisted	6700	211	31	118	18	13
Nykjøbing (Mors)	6366	246	39	110	17	22
Samtlige Købstæder	28821	909	32	506	18	14
Landkredsene.						
Viborg	36000	1107	31	451	13	18
Skive	28300	916	32	427	15	17
Sjørup	2586	93	36	29	11	25
Silkeborg	8200	251	31	95	12	19
Frijsenborg	7200	232	32	102	14	18
Randers	6265	207	33	81	13	20
Hobro	6000	205	34	62	10	24
Farsø	5000	174	35	73	15	20
V. Hanherred	8700	234	27	147	17	10
Thisted	17573	462	26	238	14	12
Vestervig	13243	399	30	207	16	14
Thyholm	5062	170	34	80	16	18
Morsø	17027	501	29	245	14	15
Samtlige Landkredse	161156	4951	30	2237	14	16
Hele Embedsomraadet	189977	5860	31	2743	14	17

Ved Overskud af Fødte over Døde er Befolkningen i 1907 vokset i Købstæderne med 403 = 14 ‰, i Landkredsene med 3117 = 17 ‰.

*) Herunder medregnet 128 Individuer, der ikke vare hjemmehørende i Købstæderne (i Viborg 96, i Skive 3, i Thisted 15, i Nykjøbing (M) 14).

Sygeligheden.

Epidemiske Sygdomme.

Aar 1907 har været ret gunstigt i hygiejnisk Henseende, uagtet det samlede Antal af epidemiske Sygdomme (14197) var noget større end de foregaaende Aar (i 1906: 12852 og 1905: 12527). Det er særlig de store Epidemier af Influenza og Kighoste, der har øget Tallet.

Influenza er i 1907 optraadt med et meget stort Antal Tilfælde, det største i mange Aar. Som sædvanligt har Viborg Lægedistrikt været mest hjemsøgt, ligesom det atter i Aar bekræfter sig, at Sygdommen hvert andet Aar optræder med større Styrke.

Kighosten har hjemsøgt omtrent hele Fysikatet i hele Aaret. Kun Thisted Købstad og Landdistrikt opviser smaa Tal, men Thisted Lægedistrikt havde sin Kighostepidemi i 1906 og var da godt med.

Den store Mæslinge-Epidemi fra 1906 tabte sig lidt efter lidt i 1907, men tog atter fat i Aarets 3 sidste Maaneder og angreb de Lokalteter, der i 1906 vare forskaanede.

Ondartet Halsssyge og Strubehoste er optraadt med omtrent samme forholdsvis ringe Antal Tilfælde som i de senere Aar.

Skarlagensfeberen har haft nogen Udbredelse hist og her i Fysikatet, men Tilfældene have i i Reglen været saa milde, at kun faa ere komne under Lægebehandling.

Typhoid Feber er optraadt med et noget større Antal Tilfælde end de to foregaaende Aar og har saaledes konstateret, at den ikke agter at gaa helt ud af Sagaen.

Faaresygen er i Vestervig- og Skive-Egnen optraadt med en Del Tilfælde.

Om de øvrige epidemiske Sygdomme er intet særligt at bemærke.

Offentlig Behandling har ikke været bragt i Anvendelse i 1907.

Antallet af epidemiske Sygdomstilfælde har for hele Fysikatet været 14197 = 75 ‰ af Folketallet (i Købstæderne 3457 = 120 ‰, i Landkredsene 10740 = 67 ‰), deraf

for Viborg Amt 8102 = 70 ‰ af Folketallet (i Købstæderne 1855 = 118 ‰, i Landkredsene 6247 = 63 ‰) og

for Thisted Amt 6095 = 82 ‰ af Folketallet (i Købstæderne 1602 = 123 ‰, i Landkredsene 4493 = 73 ‰).

Af Købstæderne i Fysikatet er

i Viborg anmeldt 928 Tilfælde af epidemiske Sygdomme (92 ‰ af Folketallet) med 29 Dødsfald = 31 ‰ af de anmeldte Tilfælde,

i Skive anmeldt 927 Tilfælde af epidemiske Sygdomme (164 ‰ af Folketallet) med 20 Dødsfald = 22 ‰ af de anmeldte Tilfælde,

i Thisted anmeldt 744 Tilfælde af epidemiske Sygdomme (111 ‰ af Folketallet) med 20 Dødsfald = 27 ‰ af de anmeldte Tilfælde,

i Nykjøbing (Mors) anmeldt 858 Tilfælde af epidemiske Sygdomme (135 ‰ af Folketallet) med 29 Dødsfald = 34 ‰ af de anmeldte Tilfælde.

Af Landdistrikterne er Sjørup Lægedistrikt og Vestervig Lægedistrikt de ugunstigste med henholdsvis 171 og 151 ‰ af Folketallet.

De gunstigste ere Hobro Lægedistrikt med 21 ‰, Silkeborg Lægedistrikt med 30 ‰ og Randers Lægedistrikt med 31 ‰.

Af de epidemiske Sygdomme have i Byerne katarrhalsk Lungebetændelse & kapillær Brystkatarrh, Lungebetændelse og typhoid Feber givet de fleste Dødsfald i Forhold til de Angrebne.

De enkelte Sygdomme.

Den typhoide Feber er i 1907 optraadt med et større Antal Tilfælde (47) end de to foregaaende Aar.

Fra Købstæderne er anmeldt 14 Tilfælde, 10 i Viborg og 4 i Skive, medens Thisted og Nykjøbing (Mors) er gaaet fri.

Fra Landdistrikterne er anmeldt 33 Tilfælde. Heraf har Skive Lægedistrikt 11, Viborg 9, Morsø 7, Silkeborg og Vestervig hver 2 og Randers og V. Hanherred hver 1. Fra Sjørup, Frijsenborg, Hobro, Farsø, Thisted og Thyholm Lægedistrikter er der ikke anmeldt noget Tilfælde.

Af Tilfældene optraadte de fleste sporadiskt. Husepidemier indtraf i Skive Landsogn, paa Morsø og paa Viborg Bymark.

Paa Sygehusene i Viborg Amt behandlede vederlagsfrit 30 Patienter med 2 Dødsfald.

— — i Thisted Amt — — — 4 — — 1 —

Efter Mortalitetstabellerne døde 2 i Viborg, i de øvrige Købstæder ingen.

Epidemisk Hjerne-Rygmarvsbetændelse (*Meningitis cerebrospinalis epidem.*) er i Aaret 1907 optraadt ligesom i 1906 med 8 Tilfælde.

I Købstæderne forekom intet Tilfælde.

I Landdistrikterne er der fra Viborg og V. Hanherred 2 hvert Sted og fra Skive, Hobro, Vestervig og Morsø 1 hvert Sted.

Paa Hannæs i V. Hanherred, hvor Sygdommen ikke viste sig i 1906, men ellers i flere Aar er optraadt epidemisk, er atter i 1907 forekommet 1 Tilfælde.

Paa Sygehusene i Viborg Amt behandlede vederlagsfrit 3 Tilfælde med 2 Dødsfald.

— — i Thisted Amt — — — 1 — uden —

Antallet af ondartet Halssyge og Strubehoste (*Diphtheria + Croup*) Tilfælde har i 1907 været lidt større end det foregaaende Aar, nemlig 256 mod 242 i 1906.

I Købstæderne forekom 67 Tilfælde, af hvilke 36 i Nykjøbing (Mors), 15 i Viborg. 11 i Thisted og 5 i Skive.

Fra Landdistrikterne anmeldtes 189 Tilfælde, af hvilke de 48 i Viborg Lægedistrikt, 22 i Thisted og Vestervig, 19 i Skive, 19 paa Mors, 15 i Randers, 14 i V. Hanherred, 12 i Silkeborg, 7 i Farsø, 4 paa Thyholm, 3 i Hobro, 3 i Frijsenborg og 1 i Sjørup.

Sygdommen er i det hele optraadt spredt, og kun fra enkelte Steder omtales mindre Husepidemier. — Forløbet har gennemgaaende været godartet om der end hist og her omtales et isoleret, svært, dødeligt Tilfælde.

Paa Mors synes Croup stadig at være fremtrædende.

Paa Sygehusene i Viborg Amt	behandledes vederlagsfrit	69	Tilfælde med 2 Dødsfald.
— — i Thisted Amt	— —	129	— — 6 —

Efter Mortalitetstabellerne døde af Diphtheria i Viborg 2, i Thisted 1, i Skive og Nykjøbing (Mors) ingen, og af Croup 4 i Nykjøbing (Mors).

Af Skarlagensfeber (*Scarlatina*) er fra hele Fysikatet anmeldt 98 Tilfælde (i 1906: 105).

I Købstæderne forekom 16 Tilfælde, heraf 10 i Viborg og 6 i Skive, i Thisted og Nykjøbing (Mors) ingen.

I Landdistrikterne forekom 82 Tilfælde, og af disse de fleste (30) i Vestervig, 15 i Skive, 13 i Viborg, 9 i Thisted, 8 i Frijsenborg, 3 i Farsø og V. Hanherred, 1 i Silkeborg. I Sjørup, Randers, Hobro, Thyholm og paa Mors ingen.

Der er neppe Tvivl om, at Sygdommen hist og her har været ret udbredt, men Tilfældene have været saa milde, at de kun undtagelsesvis ere komne under Lægebehandling. Om nogen egentlig Epidemi har der intetsteds været Tale.

Nielsen i Koldby beretter om et Tilfælde, hvor Patienten 2den Gang efter et Aars Forløb fik Skarlagensfeber, begge Gange med typisk Forløb.

Paa Sygehusene i Viborg Amt	behandledes vederlagsfrit	23	Patienter uden Dødsfald.
— — i Thisted Amt	— —	25	— — —

Efter Mortalitetstabellerne forefaldt i Købstæderne intet Dødsfald af Scarlatina.

Mæslinger (*Morbilli*). Den store Mæslinge-Epidemi, der i 1906 hjemsøgte hele Fysikatet, undtagen V. Hanherred og Hobro Lægedistrikter, syntes at have gjort rent Bord og afsluttede i December 1906 og Januar 1907. Efter at have hvilet den første Halvdel af Aaret og kun givet sig tilkende ved enkelte spredte Tilfælde, tog Sygdommen atter fat i enkelte Lokalteter, som dels ikke havde været besøgte i 1906, dels ikke havde været gennempløjede tilstrækkeligt.

Fra Købstæderne anmeldtes 110 Tilfælde. — Af disse forekom de 101 i Skive, der atter blev angrebet fra September og Aaret ud, til Trods for at der i 1906 var anmeldt 147 Tilfælde.

I Landdistrikterne forekom 467 Tilfælde. Heraf 232 fra Viborg Lægedistrikt, hvor Sygdommen var til Stede hele Aaret (undtagen i Marts), men var særlig talrig i Aarets 3 sidste Maaneder, hovedsagelig i Distriktets sydlige og sydvestlige Del. — I Vestervig tog Sygdommen Fart i Juli og fortsatte sig Aaret ud med 97 Tilfælde. I Frijsenborg Lægedistrikt herskede Sygdommen i April—Juli (24 Tilfælde), i Hobro fra Oktober—December (26 Tilfælde), i Sjørup fra Juni—September (14 Tilfælde). I de andre Lægedistrikter var der kun en Efterhøst af faa og spredte Tilfælde. Alene V. Hanherred var ligesom i 1906 aldeles forskaanet.

I det hele taget er Sygdommen optraadt mildt, men der omtales dog, særlig hvor den optraadte sammen med den store Kighoste-Epidemi, et ikke ringe Antal Komplikationer og da navnlig Bronchopneumonier (katarrhalsk Lungebetændelse), der medførte mange Dødsfald. Fra Hurup Egnen (Vestervig Lægedistrikt), Egnen om Hobro (Klejtrup) og Egnen nord for Kjellerup berettes om mange Dødsfald blandt Smaabørn af kapillær Brystkatarrh og katarrhalsk Lungebetændelse.

Kighoste (*Tussis convulsiva*) er i 1907 anmeldt med 1606 Tilfælde. Heraf de 344 i Købstæderne, nemlig 149 i Skive, 112 i Nykjøbing (Mors), 75 i Viborg og 8 i Thisted.

I Landdistrikterne forekom 1262 Tilfælde, af hvilke 346 i Viborg Lægedistrikt, 254 i

Skive, 196 i Vestervig og 180 i V. Hanherred. De øvrige Lægedistrikter opvise kun mindre Tal, men intet Lægedistrikt har været aldeles forskaanet.

I Aaret 1905 var der i Fysikatet en ret stor Epidemi af Kighoste (anmeldt 972 Tilfælde), der fortsattes i 1906 (anmeldt 539 Tilfælde), og nu atter har taget Fart i 1907 og strakt sig over næsten hele Fysikatet med et saa betydeligt Antal Tilfælde, at det egentlig er Kighosten, som har givet Aaret dets Særpræg i epidemisk Henseende. Uagtet det anmeldte Antal af de Angrebne ikke er saa stort som Antallet af de Individuer, der i Aarets Løb ere anmeldte som lidende af Influenza (2253), er det dog Kighosteepidemien, som har gjort mest Indtryk paa Befolkningen, dels fordi den faktisk omfatter et langt større Antal Patienter, end der er anmeldt, dels fordi Sygdommen strækker sig over et langt Tidsrum og ofte er forbunden med Komplikationer, og endelig — sidst men ikke mindst — fordi det er Børnene, som det er gaaet ud over, og det saaledes er Hjemmene, som i lange Tider have levet under Trykket af en besværlig og pinagtig Sygdom, der har krævet ikke faa Ofre, særlig blandt de mindste Børn.

Da Befolkningen paa Landet som Regel ikke søger Læge for de lette Tilfælde af Kighoste, kan man sikkert gøre Regning paa, at de 1262 Tilfælde fra Landdistrikterne for største Parten har været alvorlige og komplicerede Tilfælde, og at det virkelige Tal paa Kighostepatienterne har været meget større.

Sygdommen omtales i de fleste Medicinalberetninger og skildres gennemgaaende som mild, men i ikke faa Beretninger omtales dog Komplikationer, særlig med katarrhalsk Lungebetændelse, der har medført adskillige Dødsfald. Distriktslægen i Farsø og H. Kjær i Hurup (Vestervig Lægedistrikt) betegner Epidemien som ondartet.

Efter Mortalitetstabellerne døde 6 i Skive, 5 i Nykjøbing (Mors), 3 i Viborg og 2 i Thisted.

Faaresyge (*Angina parotidea*) er i 1907 anmeldt med 102 Tilfælde imod 26 i 1906 og 67 i 1905.

Fra Købstæderne anmeldtes 12 i Thisted og 1 i Viborg, i Skive og Nykjøbing (Mors) ingen.

I Landdistrikterne forekom 89 Tilfælde, heraf 45 i Vestervig Lægedistrikt og 22 i Skive Lægedistrikt, iøvrigt kun smaa Tal.

Rosen (*Erysipelas*) er i 1907 kun anmeldt med 181 Tilfælde (i 1906: 221), nemlig 29 Købstæderne og 152 i Landsognene, ret ligeligt fordelte overalt i Lægedistrikterne.

Barsel-feber (*Febris puerperalis*). Efter Jordemødrenes Fødselsprotokoller har de Fødendes Antal i 1907 været 5738, af disse har kun 21 haft Barsel-feber = 4 ‰.

Efter Sygelisterne optraadte i Købstæderne 2 Tilfælde (Viborg og Skive) og i Landdistrikterne 24 Tilfælde hvoraf 8 i Viborg Lægedistrikt, 4 i Vestervig, 3 i Skive og paa Mors, 2 i Silkeborg, 1 i Thisted, V. Hanherred, Farsø og Randers. I Sjørup, Frijsenborg, Hobro og paa Thyholm ingen.

Efter Mortalitetstabellerne døde 1 i Viborg, i de øvrige Købstæder ingen.

Af Stivkrampe hos Nyfødte (*Tetanus & Trismus neonat.*) er intet Tilfælde forekommet i Købstæderne. Fra Landdistrikterne er anmeldt 1 Tilfælde fra Skive Lægedistrikt og 1 Tilfælde fra Thyholm.

Af Blæresygdom hos Nyfødte (*Pemphigus neonat.*) er anmeldt ialt 26 Tilfælde. Af disse

optraadte i Købstæderne 7 (i Nykjøbing [Mors] 3, i Thisted 3 og i Skive 1) og i Landdistrikterne 19, hvoraf i Farsø Lægedistrikt 7, i Skive 4, paa Mors 4, i Viborg 2, i Hobro 1 og i Vestervig 1.

Koldfeber (*Febris intermittens*) er anmeldt kun med 1 Tilfælde (Randers Lægedistrikt).

Gigtfeber (*Febris rheumatica*) er anmeldt med ialt 214 Tilfælde, hvilket er det laveste Antal i de sidste 5 Aar, trods den kolde Sommer. — Af de 214 Tilfælde er 138 1ste Anfald og 76 gentagne Anfald.

Lungebetændelse (*Pneumonia crouposa*) er anmeldt med 649 Tilfælde, heraf 82 fra Købstæderne og 567 fra Landkredsene.

Lunge- og Strubetuberculose (*Tuberculosis pulmonum et laryngis*) er fra hele Embedsomraadet anmeldt med 392 Tilfælde (i 1906: 428). Af disse er fra Købstæderne anmeldt 58 (Thisted 20, Skive 17, Nykjøbing [Mors] 11 og Viborg 10) og fra Landkredsene 334 (Skive 95, Viborg 68, Thisted 43, Vestervig 28, Morsø 23 og Sjørup 23, iøvrigt kun smaa Tal).

Af de befalede Beretninger om hvert enkelt Tilfælde af utvivlsom Tuberculose i Lunger eller Strubehoved er indkommen omtrent samme Antal som paa Sygelisterne anmeldt, nemlig 387 (fra Viborg Amt 246 og fra Thisted Amt 141), hvilket udgør 2 ‰ af den samlede Folkemængde (for Viborg Amt 2,1 ‰, for Thisted Amt 1,9 ‰).

Af de anmeldte Patienter er den overvejende Del Kvinder nemlig 240 imod 147 Mænd, i Aldersklassen 15—65 Aar er 209 Kvinder og 127 Mænd.

Fra hele Fysikatet er anmeldt 164 Dødsfald (i Viborg Amt 72, i Thisted Amt 92). Dette Tal kan imidlertid ikke anses paalideligt, idet navnlig Ligsynsmændene stadig udvise Forsømmelighed ved Anmeldelse af Tuberculosedødsfald og ved Udfærdigelse af Dødsattesterne.

Af Læger i Fysikatet er i 1907 indsendt 204 Prøver af Opspyt til Diagnosestationen ved Krabbesholm til Undersøgelse paa Tubercelbaciller. 60 Prøver gav positivt — Resten negativt Resultat.

Brystkatarrh (*Tracheo-Bronchitis*) er atter i 1907 anmeldt med et større Antal Tilfælde end de foregaaende Aar, nemlig 3665 mod 3306 i 1906, 2952 i 1905 og 2594 i 1904.

I Købstæderne forekom 1016, i Landdistrikterne 2649 Tilfælde, af hvilke det største Antal (689 = 52 ‰ af Befolkningen) i Vestervig Lægedistrikt.

Katarrhalsk Lungebetændelse og kapillær Brystkatarrh (*Bronchopneum. & Bronchit. capill.*) er anmeldt med 1343 Tilfælde, det største Tal siden 1902 (i 1906: 1277). Viborg Lægedistrikt har 335, Skive 202, Morsø 204. Vestervig møder ogsaa her med et i Forhold til Folketallet betydeligt Antal Tilfælde (158), medens Thisted kun har 121.

Det store Antal Bronchopneumonier maa sættes i Forbindelse med den store Kighoste-Epidemi, der hjemsøgte hele Fysikatet.

Efter Mortalitetstabellerne døde i Købstæderne ialt 50, i Viborg 17, i Nykjøbing (Mors) 13, i Thisted 12 og i Skive 8.

Af **Influenza** er der for Aaret 1907 anmeldt 2253 Tilfælde imod 631 Tilfælde i 1906. Sygdommen synes, som omtalt, at optræde med større Styrke hvert andet Aar.

I Købstæderne forekom 695 Tilfælde, der vare fordelte saaledes: Nykjøbing (Mors) 240, Viborg 212, Skive 136 og Thisted 107.

Fra Landdistrikterne er anmeldt 1558 Tilfælde, af hvilke 521 i Viborg Lægedistrikt, 251 i Skive, 160 i V. Hanherred, 121 i Vestervig, 115 paa Mors, 104 i Frijsenborg og 68 i Sjørup.

Sygdommen, der nærmest var knyttet til de første Maaneder af Aaret, er i det hele optraadt mildt og godartet, og de enkelte Tilfælde var kun af kort Varighed, men der omtales dog fra flere Sider Komplikationer, særlig Nervesmerter (Neuralgier), ligesom det anføres, at Sygdommen ofte giver Anledning til Dødsfald hos ældre, svagelige Folk.

Halsbetændelse (*Angina tonsillaris*) er anmeldt med 1474 Tilfælde (401 fra Købstæderne og 1073 fra Landdistrikterne) mod 1358 i 1906.

Da ondartet Halssyge (Diphtheria) optræder under meget milde Former er det muligt, at der bag Halsbetændelsen skjuler sig ikke faa Tilfælde af den ondartede Halssyge, hvilket ogsaa bemærkes af Distriktslægen i V. Hanherred.

Antallet af Choleringe og akut Tarmkatarrh (*Choleringe & Catarrh. intest. akut.*) er det laveste i mange Aar, nemlig 1222 mod 1856 i 1906 og 1755 i 1905. Denne Nedgang tilskriver flere Læger den kolde Sommer; Distriktslægen i Farsø mener, at den skyldes Vandværkerne, der ere anlagte rundt omkring.

Veneriske Sygdomme. Det samlede Antal af veneriske Sygdomme for hele Embedsomraadet er 79, et Antal der er lidt højere end i 1906 (76) og 1905 (73) og betydeligt højere end i de foregaaende Aar.

Antallet af Gonorrhoe-Tilfælde er 59, af hvilke 34 forekom i Købstæderne og 25 i Landkredsene. Af Købstæderne havde Viborg det højeste Antal (19), medens Skive har 12, Thisted 2 og Nykjøbing (Mors) 1. I Landdistrikterne ere Tilfældene spredte, i Viborg Lægedistrikt 9, Vestervig 5, Silkeborg 4, Randers 3, Frijsenborg 2, Thisted 1 og Thyholm 1. I Skive, Sjørup, Hobro, Farsø, V. Hanherred og paa Mors ingen.

Af Syphilis aqvisit (e. coit. imp.) er i Købstæderne forekommet 11 Tilfælde, af hvilke 6 i Viborg, 4 i Skive og 1 i Thisted. I Landdistrikterne forekom kun 4 spredte Tilfælde.

Af Syphilis insons forekom ingen og af Syphilis congenita 2 Tilfælde (i Skive og Frijsenborg Lægedistrikter). Af Ulcus venereum er anmeldt 3 Tilfælde, hvoraf 2 i Viborg By og fra Viborg Landkreds.

Distriktslægen i Skive mener, at den betydelige Tiltagen af Gonorrhoe i Byerne skyldes en Mængde løse Eksistenser, der allevegne fra melde sig til Behandling her.

Fnat (*Scabies*) er anmeldt med 748 Tilfælde, heraf fra Købstæderne 75 og fra Landkredsene 673 (i 1906: 554, i 1905: 587, i 1904: 811 og i 1903: 921). I enkelte Egne synes Fnatsygdommen at være stærkt i Aftagende (f. Eks. Silkeborg), andetsteds fra klages over Sygdommens Tiltagen (Salling).

Drankergalskab (*Delirium tremens*) er i 1907 anmeldt med 21 Tilfælde, 9 fra Købstæderne og 12 fra Landkredsene (i 1906: 17, i 1905: 20, i 1904: 12 og i 1903: 26).

Af de i Landdistrikterne anmeldte er den overvejende Del (7) forekommen i Skive Lægedistrikt.

Andre epidemiske Sygdomme.

Epidemisk Gulsot (*Icterus catarrhalis epidem.*) omtales af Nielsen i Koldby, der i Efter-sommeren har iagttaget en Del Tilfælde i Sundby (Stagstrup).

Natild (*Herpes Zoster*) optraadte i temmelig stort Antal i Forsommeren i Egnen om Kjellerup (Schjerup i Kjellerup).

Kroniske Sygdomme.

Det samlede Antal Dødsfald af kroniske Sygdomme i Købstæderne udgør (efter Fradrag af de Individuer, der ere hjemmehørende andetsteds) 280, af disse opføres Tuberculose med 64, Hjertesygdom (Morbus cordis) med 54 og Kræft (Cancer) med 12.

Overførte Dyresygdomme.

Tineaformer, overførte fra Kvæget, bliver mere og mere almindelige. Sygdommen omtales af mange Læger rundt om i Fysikatet. Der klages særlig over Kalvene fra Varde-Egnen, der indføres i betydeligt Antal, og som næsten alle skulle lide af „Ringorm“.

Forgiftninger.

Forgiftning ved Indaanding af *Aspergillus-Sporer* er iagttaget af Toft i Vestervig. Hele Mandskabet ved et Damptærskværk paa en stor Gaard fik en, for enkelte Individuers Vedkommende, alvorlig Sygdom. Kornet var kørt vaadt ind og var ved Tærskningen skimlet og „gulvbrændt“. Der udvikledes en overordentlig stærk Støv ved Tærskningen i Laden, og Indaandingen af dette gav en Del Hoste. Dagen efter var de alle syge, stærk tør Bronchitis, høj Feber, voldsom Nakke-Hovedpine, Albuminuri. 3 af Deltagerne laa ca. 1 Uge med Feber paa 40°, og der fulgte en langvarig Reconvalescens.

Thygesen i Durup meddeler, at et 2 Aars Barn, der havde spist nogle Blomsterhoveder af den almindelige *Scabiosa*, blev syg med stærke Opkastninger. Barnet henlaa i komatøs Tilstand i nogle Timer, rettede sig langsomt, men var rask i Løbet af et Par Dage.

Phenolforgiftninger ere iagttagne af Hinding i Nykjøbing (Mors) og Rossen i Bjerringbro. Ved en Fejltagelse fik et 1/2 Aar gammelt Barn en Theskefuld Phenolie og en gammel Mand en Theskefuld flydende Phenol. — Begge Patienter kom sig.

I Viborg Lægedistrikt forekom et Tilfælde af Selvmord ved flydende Phenol.

Forgiftning med 10—12 Gram *Gutt. roseæ* (Tentamen suicidii) omtales af Hansen i Nykjøbing (Mors). Helbredelse.

Eserinforgiftning, der medførte voldsomme Kramper og Hjerteparese, omtales af Grabow i Thisted. Helbredelse.

Forgiftning med Petroleum hos et Barn, 1 1/4 Aar gammel, der ved en Fejltagelse fik mindst 2 Spiseskefulde Petroleum, er iagttaget af Schjerup i Kjellerup. Helbredelse.

Et Par Tilfælde af Forgiftning med *Salmiakspiritus* ere iagttagne af Distriktslægen Viborg og Thygesen i Durup. Helbredelse.

Den offentlige Hygiejne.

1. Bjerringbro Stationsby har faaet en Sundhedsvedtægt (stadfæstet ²⁴/₄ 07.)
2. Afløbsforhold. I Nykjøbing (Mors) har Byraadet vedtaget et af Stadsingeniøren udarbejdet Forslag til Spildevandsafløb fra private Ejendomme.
3. Drikkevand. Vandværker er i 1907 anlagte i Aalestrup, Hurup og Langaa Stationsbyer.
Rundt om i Landdistrikterne (særlig i Viborg Amt) anlægges stadig mindre Vandværker, der omfatte Landsbyer eller Komplekser af hinanden nærliggende Gaarde, saaledes at det maa antages, at det om faa Aar kun vil være isoleret liggende Ejendomme, der maa hente deres Vand fra Brønde eller primitive Vandhuller.
4. Skoler. Der opføres stadig nye og tidssvarende Skolebygninger i mange af Landsognene, og Bestræbelserne gaar særlig ud paa at tilfredsstille de hygiejniske Fordringer med Hensyn til gode Lys- og Rumforhold.
I Viborg er ansat en Skolelæge ved Kommuneskolen.
5. Sygepleje. I mange af Landsognene er oprettet Sygeplejeforeninger med nogenlunde vel uddannede Sygeplejersker, som overalt benyttes meget.
6. Desinfektion. I Skive og Vestervig Lægedistrikter anvendes hovedsagelig Formalindampe.
7. Badeanstalter er paa flere Steder anlagte i Forbindelse med Mejerierne.
8. Elektricitetsværk er i 1907 anlagt i Hvidbjerg Stationsby.

Legale Forretninger.

Der er i Aaret 1907 foretaget 65 legale Ligsyn (Selvmord 21, Ulykkestilfælde og andre Hændelser 44, Drab og Mord ingen) og 1 legal Obduktion.

Offentlig Vaccination.

Ved den offentlige Vaccination i Fysikatet er vaccineret 4792 Børn (af Mandkøn 2434 af Kvindekøn 2358).

Apothekvæsen.

Antallet af Apotheker var ved Udgangen af Aaret 1907 ialt 16; heraf 2 Hjælpeapotheker. Svaneapotheket i Viborg er af *J. D. Friederichsen* afhændet til *O. S. Foersom*. Apotheket i Skive er af *J. S. F. Møller* afhændet til *W. F. Hirth*. Apotheket i Thisted er af *C. K. Rafn* afhændet til *G. J. Møller*. Apotheket i Nykjøbing (Mors) er af *A. C. Teilmann-Friis* afhændet til *C. E. Mogensen*. Apotheket i Koldby fraflyttedes af *A. Fleischer-Hansen* og blev overdraget til *W. F. Sandberg*.

Følgende Apotheker er i 1907 visiterede: Svaneapotheket i Viborg, Apothekerne i Bjerringbro, Nykjøbing (Mors), Fjerritslev og Hvidbjerg.

Sygehusene i Viborg og Thisted Amters Fysikat i Aaret 1907.

	Viborg Amts og Bys fælles Sygehus i Viborg.	Viborg Amts og Skive Bys fælles Sygehus i Skive.	Viborg Fattiggaardens Sygestuer.	Krabbeholm Sanatorium.	Thisted Amts og Bys fælles Sygehus i Thisted.	Thisted Amts og Nykjøbing Bys fælles Sygehus i Nykjøbing (M.).	Thisted Amtssygehus i Vestervig.	Thisted Amtssygehus i Koldby.	Thisted Amtssygehus i Hvidbjerg.	Thisted Amtssygehus i Fjerritslev.	Læge Boms's Klinik
Antal Senge	90	78	17	115	70	50	22	12	12	22	
Antallet af Syge ved Aarets Begyndelse . . .	47	59	2	112	25	15	7	5	3	12	
" indkomne i Aarets Løb . . .	624	601	44	296	373	243	127	116	65	126	
Udskrevne efter fuldendt Kur	520	353	30	293	290	177	101	99	39	115	
" uden fuldendt Kur	39	220	12		47	51	3	7	17	9	
Døde	43	45		6	26	24	14	5	7	4	
Tilbage ved Aarets Slutning	69	42	4	109	35	6	16	10	5	10	
<i>Sygedagenes Antal for de udskrevne, for alle</i>	25430	18908	2155	26762	9866	5218	3216	3369	1509	3005	2
" gennemsnitlig for hver . . .	48,5	33,0	51,31	91,3	29,28	22,88	30,9	31,8	26,9	24,23	4
<i>Sygedagenes Antal for de døde, for alle . . .</i>	1464	1655		460	822	730	541	460	131	36	
" gennemsnitlig for hver . . .	34,1	36,8		76,7	31,62	30,41	38,6	92	18,7	9	3
Maaned med størst Belægning	Septb.	April	Septb.	Januar	Febr.	Febr.	Decbr.	August	Juni	April	De
Antal Forplejningsdage	2559	2030	156	3561	1187	583	662	452	302	391	
Daglig Middelbelægning	85,3	67,7	5,20	114,9	42,39	20,82	21,4	14,6	10,1	13,03	1
Maaned med mindst Belægning	August	Decbr.	Juli	Septb.	Juni	Novbr.	Juli	Januar	August	Juli	Se
Antal Forplejningsdage	1733	1487	139	3224	872	241	150	191	91	328	
Daglig Middelbelægning	55,9	48,0	4,38	107,5	28,13	8,03	4,8	6,2	3	10,58	
Antal Forplejningsdage for hele Aaret . . .	26931	21515	1743	41076	13465	5594	3634	4119	1759	4108	20
Daglig Middelbelægning	73,8	59,0	4,77	112,5	36,89	15,31	10,10	11,3	4,8	11,25	
Legemsbeskadigelser	66	43	1		54	16	12	6	4	3	
Erat	5	45	12		6	19	15	8	6	13	
Sindssygdomme	18	11	8		13	14	3	2		2	
Veneriske Sygdomme	3	6	8		6				1		
Andre akutte Sygdomme	149	219	4		154	123	57	54	15	69	
Andre kroniske Sygdomme	383	277	12		140	71	40	46	39	39	
Af ovenanførte Antal lede af:											
Gonorrhoe		2	5		5						
Venerisk Saar		1									
Syphilis	3	3	4		1				1		
Typhoid Feber	17	13				1		2		1	
Meningitis cerebro-spin. epidem.	2	1								1	
Diphtheria	38	16			42	37	5	9	4	12	
Croup	9	6			4	16					
Scarlatina	11	12			6		17	9	1	2	
Drankergalskab		10	3		7	6					
Pyæmi											
Rosen											
Hospitalsbrand											
Antal Sunde	6	25				3			5	1	

Anm. Viborg Amt er Medejer af Sygehusene i Hammel og Hobro og har efter Overenskomst med de paagældende Amter Ret til at lægge Patienter paa Sygehusene i Silkeborg, Randers og Farsø.

Medikamentaandkøbsudsalg.

Af saadanne fandtes ved Udgangen af Aaret 1907 i Fysikatet 10 (Jegindø, Karby, Rødning pr. Skive, Hurup, Vesløs, Lem, Frøslev, Oddense, Ræhr og Hjørdemaal.)

Udsalget i Vesløs	er oprettet ifølge Bevilling af 23. Marts 1907,
— i Lem	— — af 13. April 1907,
— i Frøslev	— — af 18. April 1907,
— i Oddense	— — af 27. April 1907,
— i Ræhr	— — af 3. December 1907 og
— i Hjørdemaal	— — af 5. December 1907.

Lægepersonalet.

Den 1. Januar 1907 fandtes i Fysikatet 73 Læger.

— 31. Decbr. 1907 — — 71 —

Tilgang: Læge *K. S. Bøggild* blev udnævnt til Distriktslæge i Viborg.

— *N. P. T. Pedersen* nedsatte sig i Lem pr. Skive.

— *A. C. Øst* — — paa Fur pr. Roslev.

— *A. L. Jungersen* — — i Thisted.

Afgang: — *J. C. Berkow* fraflyttede Lem pr. Skive.

— *N. F. Gyberg* — Fur pr. Roslev.

— *E. C. Blauenfeldt* fraflyttede Vestervig.

Døde: Ingen.

Aaret sluttede med 1 Fysikus, 8 Distriktslæger, 2 Militærlæger, 3 Læger ved Sindssygeanstalten i Viborg, 57 praktiserende Læger og Reservelæger ved Sygehuse, ialt 71 Læger, hvoraf 22 har Distributionsret.

Tandlæger.

Ved Udgangen af Aar 1907 fandtes i Fysikatet 12 Tandlæger (4 i Viborg, 2 i Skive, 1 i Kjellerup, 1 i Sjørup, 2 i Thisted og 2 i Nykjøbing (Mors).

Afgang: *A. L. Ørbeck* i Viborg og

M. Nygaard i Nykjøbing (Mors).

Jordemødre.

Jordemødrenes Antal ved Udgangen af Aaret 1907 var ialt	95
Distriktsjordemødre	76
Reservejordemødre	4
Privat prakts. Jordemødre	10
Privatiserende	5

Der har i Aaret 1907 været afholdt Jordemoderkonferencer med ialt 29 Jordemødre.

Uddannede Sygeplejersker.

Ved Udgangen af Aaret fandtes i Fysikatet 58 uddannede Sygeplejersker.

Licentierede Practici

findes ikke i Fysikatet.

Fysikatet for Viborg og Thisted Amter.

Juli 1908.

Heiberg.